

Dan v naravi in pomen spodbudnega učnega okolja

Martina Langus, dipl. vzgojiteljica, VIZ Vrtec Mavrica Izola

V predšolskem obdobju je pomembno, da se otroci igrajo in se »učijo« s pomočjo izkušenj, saj jim igra olajša učenje in jim hkrati omogoča sodelovanje pri asociativnem učenju. Ker je izkustveno učenje osnova za vseživljenjsko učenje, moramo strokovni delavci otrokom zagotoviti spodbudno učno okolje, ki jim bo omogočilo, da raziskujejo in se srečujejo z različnimi izkušnjami. Učno okolje ne predstavljajo le materialna sredstva in pripomočki, temveč tudi metode in načini dela. Vzgojitelj mora slednje vseskozi dopolnjevati in spreminjati glede na dinamiko posameznika in skupine. S pomočjo ponujenih dejavnosti, fleksibilnosti in pozitivnosti mora otroku nuditi varno in spodbudno okolje. V prispevku bom zato predstavila dejavnost naslovljeno Dan v naravi, s katero otroke v našem vrtcu spodbujamo, da raziskujejo in pridobivajo nova znanja.

Ključne besede: izkušnje, izkustveno učenje, fleksibilnost, raziskovanje, učno okolje

Uvod

V vrtcu se dnevno srečujemo z dilemami, kako otrokom približati neznano oziroma nepoznano situacijo. Pri načrtovanju dejavnosti želimo, da bi otroci sodelovali in se aktivno vključevali v sam proces priprave in izvedbe. Zato v igralnico večkrat prinašamo nestrukturirane in naravne materiale ter pripravljamo naravoslovne kotičke in najrazličnejše poizkuse. Želimo poustvariti okolje, ki bo otroku zagotavljalo raziskovanje, učenje in samostojnost. Pozitivna plat takega načrtovanja je fleksibilnost, ki omogoča, da otroka popeljemo v ožjo in širšo okolico in tam izpeljemo načrtovane dejavnosti. Otrok na ta način spozna gozd, travnik, oljčnik, vinograd, obalni pas ... Pri tem s pomočjo opazovanja in raziskovanja išče

odgovore na dileme in vprašanja. Vzgojitelj tako z načrtovanimi dejavnosti prepleta kurikularna področja in krepi medpodročne povezave.

Spodbudno učno okolje

Spodbudno učno okolje definiramo kot okolje, ki spodbuja učenje, sodelovanje, neodvisnost in željo po raziskovanju. Koncept Reggio Emilia razume fizično okolje kot »dodatnega pedagoga«, ki otroka motivira, mu olajša učenje in zmanjša vedenjske težave. Učno okolje mora tako zagotavljati ravnotežje med organiziranostjo in raznovrstnostjo dejavnosti, med samostojnimi in skupinskimi dejavnostmi ter priložnostmi za vajo že usvojenih spretnosti in ustvarjanjem novih (Brajković in Handzar 2016, 181). Naloga vzgojitelja je, da mora otrokom nuditi varno okolje, v katerem se bodo počutili domače in bodo brez zadržkov razvijali svoje potenciale. Pozoren

mora biti na kurikularna načela, ki povezujejo področja dela. Pri tem morajo otroci dobiti priložnost, da se vključujejo, da sodelujejo in da razvijajo pozitiven odnos do sebe in drugih.

Pri vzgoji se moramo zato osredotočiti na sam proces in ne le stremeti k doseganju zastavljenih ciljev, pri čemer proces ustvarjamo s pomočjo otroka, saj se otrok z raziskovanjem, preizkušanjem, napakami in neuspehi uči. To zahteva aktivno vlogo vzgojitelja, »čuječo prisotnost misli, občutkov in prilagajanje otrokom. Interakcijo« (Dolinšek Bubnič 2003, 89).

Elschenbroich (2012, 183) pravi: »Vsak otrok bi moral nekaj dni preživeti v gozdu. Vsak otrok bi moral kdaj obirati jagodičevje. Vsak otrok bi moral kdaj prešteti letnice na drevesnem štoru. Vsak otrok bi moral kdaj pasti v potok.«

Naloga strokovnega delavca je, da prilagaja učno okolje glede na specifične učne potrebe vsakega otroka. S pomočjo opazovanja in evalvacij spoznava učne potrebe in učne stile posameznega otroka v skupini.

Igralnica oziroma učno okolje mora vsebovati pripomočke, sredstva in materiale, ki spodbujajo različne stile učenja. Pomembno je, da je učno okolje spodbudno in da strokovni delavec s svojim zgledom ustvarja varno pristno okolje.

Načela predšolske vzgoje poudarjajo, da otrokovo učenje temelji na neposredni aktivnosti s predmeti in pridobivanju konkretnih izkušenj z ljudmi in stvarmi, na razmisleku o dejavnostih ter na oblikovanju predstav, na notranji motivaciji in reševanju konkretnih problemov ter pridobivanju socialnih izkušenj. Graditi moramo na otrokovih zmožnostih in mu nuditi nova doživetja, izkušnje in spoznanja, tako da preden postavimo smiselne zahteve oziroma probleme, ki vključujejo aktivno učenje. Otroku tako omogočamo izražanje, doživljanje in ga čustveno ter socialno angažiramo (Kurikulum 1999, 19).

Vonta (2006, 37) k temu dodaja, da »[v]zgojitelj/učitelj oblikuje varno, spodbudno in inkluzivno okolje, v katerem se otroci/učenci upajo tvegati pri učenju ter omogoča samostojno, sodelovalno učenje in pridobivanje demokratičnih izkušenj.«

Dejavnost *Dan v naravi*

Leta 2016 sem se udeležila posveta v Portorožu z naslovom *Inovativna učna okolja*. Ob predstavitvi gozdne šole sem bila navdušena in motivirana, da tudi sama v svoji skupini preizkusim to obliko dela. S sodelavko sva se dogovorili, da bova dejavnost poimenovali *Dan v naravi*. Z otroki bova raziskovali bližnjo okolico in izvedli vse načrtovane dejavnosti na zunanji površini. Strinjali sva se, da je narava idealno učno okolje, saj otroci radi raziskujejo in se hkrati gibljejo.

Načrtovali sva dejavnosti na vrtčevem igrišču, v oljčniku, v vinogradu in ob morju. Stremeli sva k temu, da otrokom približava ožjo in širšo okolico.

Pričeli sva z načrtovanjem dejavnosti na igrišču. Z otroki sva izvedli jutranji sestanek in jutranje razgibanje, nato sva otroke usmerili k raziskovanju in opazovanju igrišča. Otroci so ustvarjali z naravnimi materiali, sodelovali pri ljudskih rajalnih igrah ter prepoznavali drevesa, grmičke in cvetlice na travniku. Ob zaključku smo izvedli skupno evalvacijo in otroci so brez težav govorili o svojih občutkih ter o igrah, ki so se jih izmišljali na igrišču. Naslednjega dne smo s pomočjo dejavnosti v sklopu dneva v naravi izpeljali in obogatili druge dejavnosti v igralnici. Otroci so bili navdušeni, saj so govorili o svojih izkušnjah in iskali odgovore na porajajoča se vprašanja. Naslednje dejavnosti sva izpeljali v oljčniku, med vinogradi in ob morju. Otroci so s pomočjo dneva v naravi bolje spoznali svojo okolico. Osredotočili so se na okolje, ki jih je obdajalo, ter bili pobudniki za veliko nenačrtovanih dejavnosti.

Način izvedbe dejavnosti

S sodelavko *Dan v naravi* prilagajava starosti in specifični skupine. Osredotočava se na to, da otrokom ponudiva čim več raznovrstnih izkušenj ter jim približava svoj domači kraj. Vsakdanji rutini dodava še dejavnosti, ki so izvedljive na zunanjih površinah. Pri načrtovanju sva pozorni, da vključuje več kurikularnih področji in stremiva k medpodročni povezanosti. Pri tem je v ospredju področje narave, ki se nato prepleta z ostalimi področji. Pomembno je tudi to, da se otrok med dejavnostmi giblje, saj so mnogi strokovnjaki ugotovili, da gibanje pozitivno vpliva na usvajanje novega znanja. Poleg gibanja pa poskrbiva tudi za to, da s seboj jemljeva čim manj sredstev in pripomočkov. Tisto malo pripomočkov, ki jih potrebujemo, so največkrat knjige in različna pisala. Otroke namreč želiva spodbuditi, da poiščejo materiale in pripomočke v naravi.

Otroci dandanes vse več časa preživijo pred televizijo, računalniki in drugimi elektronskimi napravami ter tako zanemarjajo igro v naravi. Zanimiv je tudi podatek, da tržišče ponuja veliko novih, dodelanih igrač, ki včasih otrokom ne dopuščajo več ustvarjalnosti pri igri. Zdi se, da medtem, ko je naša generacija preživljala cele dneve na igriščih, travnikih in v bližnjem okolišju, danes večina otrok preživi zelo malo časa v »pristni« naravi in se raje zadržuje na zunanjih površinah, kjer jih obdajajo igrala in drugi strukturirani materiali.

»Ta misel je prodrla tudi v otroške vrtece kot težnja po 'času brez igrač'. Igrače pospravljajo v klet, tam naj nekaj tednov počivajo. Izkušnje so pokazale, da si v teh tednih otroci več iger izmislijo sami. Otroci spoznajo: manj je več« (Elschenbroich 2012, 67).

Dan v oljčniku

Pri načrtovanju dneva v oljčniku sva s sodelavko zanemarili ta vidik in bili presenečeni, ko so otroci le opazovali in z nenavadnimi izrazi na obrazih čakali, da jih usmerjava. Po jutranjem sestanku in jutranjem razgibavanju, ki sta predstavljala rutino v igralnici, so bili otroci zbegani. Opazovali sva jih ter namerno čakali, da sami poiščejo sebi primerno igro oziroma da pričnejo raziskovati okolico. Spodbujali sva jih z odprtim tipom vprašanj. Otroci so počasi eden za drugim pričeli opazovati živali, rastline ter dogajanje na bližnji njivi. Oblikovale so se skupine, kjer je eden od otrok prevzel vlogo vodje ter vodil igro. Otroci so se lovili, iskali mravlje ter pričeli pogovor o njihovih življenjskih navadah, iskali koščke vejic in gradili hiše ali pa pripravljali »kres«. Nekateri deklice so se posedle na odejo ter listale knjigo in s pomočjo ilustracij obnavljale zgodbo. Otroci so se igrali igre vlog, sodelovali pri pogovorih, gradili, raziskovali, se gibalili ...

Igra je prepletala vsa področja delovanja. Otroci so se vključevali glede na individualne sposobnosti, interese in želje. Med igro so opazovali oljke in oljčnik ter govorili o svojih izkušnjah. Nekateri otroci so pričeli

govoriti o nabiranju oljk ter uporabi teh. Skupaj smo opazovali barvo, veličino in obliko plodov, jih tipali ter stisnili, da smo zaznali olje na naših prstih. Ob vrnitvi v vrtec so otroci celo pot govorili o igri v oljčniku. Svoje dogodivščine so povedali tudi staršem, ki so bili že ob predstavitvi dejavnosti navdušeni in so naju z veseljem podprli.

Dan na obali

Po obisku vinograda in travnika sva se odločili, da eno od dejavnosti načrtujemo ob morju. Morje je del našega vsakdanjika in včasih se nam zdi logično, da otroci poznajo življenje v in ob njem. Večina staršev na obali se z otroki sprehaja ob morju in preživlja popoldneve ob njem, zato sva želeli dejavnost v naravi nadgraditi. Poleg jutranjega sestanka in jutranjega razgibavanja sva načrtovali dejavnosti, s katerimi bi otroke spodbudili, da raziskujejo obalni del in opazujejo dogajanje v morju.

Ena skupina je opazovala živali in rastline ob morju in v njem. Otroci so opazili meduzo ali klobuk, galebe ali grlice ... Med seboj so pričeli pogovor ter zastavljali vprašanja o videnem. Spodbujali sva jih, da natančno opazujejo in iščejo odgovore. Odločili smo se, da fotografiramo živali ter naše fotografije primerjamo s fotografijami v živalski enciklopediji. Poiskali so tudi polže in školjke ter jih presenetljivo hitro razvrstili po enem kriteriju (so školjke, niso školjke).

Druga skupina je iskala kamenčke in oblikovala različne mozaike. Primerjali so kamne po velikosti, barvi in obliki ter tekmovali med seboj, kdo bo poiskal najlepše kamne. Tretja skupina pa je imela nalogo, da nariše okolico. Otroci so najprej pomislili na pisala, toda teh načrtno nisva vzeli s seboj. Poizkusili so z različnimi kamni ter s pomočjo metode poizkušanja in praktičnega dela iskali primerne kamne, ki puščajo sled. Kasneje so s palicami risali po pesku in razmikali kamenje, pomagali so si s prsti in dlanmi ali s podplati. Sodelovali so pri delu in ustvarjali skupinske izdelke. Med delom so se dogovarjali, načrtovali in iskali nove rešitve.

Strokovni delavki sva bili le opazovalki, ki sta redko posegali v igro. Spodbujali sva jih, da so čim bolj samostojni in da dejavnost izvedejo s pomočjo sodelovanja ter skupinskega dela. V preteklem šolskem letu sva dejavnost obogatili še s fotografiranjem otrokom pomembnih, zanimivih utrinkov. Eden od otrok je bil zadolžen za fotografiranje utrinkov, ki bi jih rad predstavil ostalim. Otroci so najprej fotografirali naravo oziroma prostor, kjer smo izvedli dejavnosti, in nato iskali utrinke, ki so bili zanje posebni oziroma so pritegnili njihovo pozornost. Spodbujali so se med seboj, da pokažejo svoje izdelke oziroma svojo igro. Zanimivo je, da otroke ni motilo, da včasih rezultat dejavnosti ni bil izdelek, temveč so bili bolj osredotočeni na sam potek igre. Tudi pri evalviranju so dalj časa opisovali potek dejavnosti in načine, kako so se med seboj dogovarjali. Potrdili so

mnenje, da je pot pomembnejša od rezultata. Tudi med potjo oziroma med potekom dela namreč uresničujemo cilje, ki so pomembni za otrokov razvoj in prilagajanje vsakdanjemu življenju.

Cilji dneva v naravi

Pri načrtovanih dejavnosti v sklopu dneva v naravi sva stremeli k uresnitvi naslednjih ciljev:

- otroci so spoznali ožjo in širšo okolico, spoznali so značilnosti posameznega okolja,
- sproščeno so izvajali in utrjevali naravne oblike gibanja,
- učili so se samostojno pripovedovati, se vključevali v komunikacijo z vrstniki in odraslimi,
- utrdili so prijateljske vezi ter pomen medsebojnega sodelovanja,
- spodbujali sva različne pristope k spoznavanju narave, spoznali so rastlinstvo in živalstvo posameznega okolja,
- ustvarjalno so se izražali,
- prirejali so, razvrščali in iskali povezavo med vzrokom in posledico.

Stremeli sva k temu, da zagotoviva varno in spodbudno učno okolje. S pomočjo dejavnosti *Dan v naravi* sva spodbujali samostojnost in ustvarjalnost posameznega otroka ter sodelovanje v manjših in večjih skupinah. Dejavnosti so zajemale več kurikularnih področij in otroci so imeli možnost razvijati svoje potenciale in zmožnosti.

Zaključek

Dejavnost *Dan v naravi* je ena od mnogih dejavnosti, ki jih strokovni delavci načrtujemo z namenom, da otroci razvijajo svoj potencial in da se razvijajo tudi na čustvenem in socialnem področju. Ti področji sta v današnjem času postali zelo okrnjeni, saj večina odraslih od otrok pričakuje, da osvojijo čim več znanj in veščin. Otroci so se znašli na točki, ko težko uskladijo svoja pričakovanja s pričakovanji odraslih. Naravno je, da želimo, da so otroci pripravljeni na današnji in

prihodnji čas, toda dovolimo jim, da se igrajo v naravi, da sami poiščejo rešitve oziroma pot do teh, saj je pogosto pot pomembnejša od rezultatov. Strokovni delavci v vrtcu imamo možnost, da izkoristimo fleksibilnost načrtovanja in otrokom nudimo čim več pristnih izkušenj, saj bodo le preko teh lahko osvojili tista znanja, ki so osnova za kvalitetno življenje.

Odrasli se otroštva spominjamo po dogodivščinah, ki smo jih doživeli, po izkušnjah, ki so bile včasih prijetne, včasih pa ne. Vse so bile pomemben kamenček v mozaiku, ki ga nadgrajujemo v odraslosti. Pomembno je, da dovolimo otrokom biti otrok, v svoji radovednosti, igrivosti in nagajivosti. Sledimo pravilu, da je vsak otrok poseben in enkrat in da se ima pravico igrati, raziskovati, delati napake, iskati različne rešitve in biti ustvarjalen na vseh področjih delovanja. Pri tem pa mu moramo odrasli, v našem primeru strokovni delavci, zagotoviti varno in spodbudno učno okolje. Možnosti imamo obilo, zato se moramo tudi mi preleviti v raziskovalce, ki se ves čas izpopolnjujemo in iščemo nove poti. Omogočiti moramo čim bolj pester izbor vsebin, dejavnosti, metod v okviru posameznega področja dejavnosti in pri tem upoštevati otrokove individualne razlike v razvoju in učenju.

Literatura:

- Bahovec D., E. [et al.] (1999): *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Brajković, S., Handžar, S. (2016): *Od dobre k odlični praksi: Orodje profesionalnega razvoja za večjo kakovost prakse v vrtcih in osnovnih šolah*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Dolinšek Bubnič, M. et al. (2003): *Lahko vzgojim uspešnega otroka?*. Ljubljana: EPTA.
- Elschenbroich, D. (2012): *Izkustveni svet predšolskega otroka*. Ljubljana: Filargo Publishing.
- Košir, M. (1999): *Komunicirati ali kako graditi skupnost*. V: *Strokovni posvet Menedžment v izobraževanju: Razsežnosti komuniciranja*. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Krofič, R. (2016): *Mnogoterost učnih okolij v sodobnem vrtcu. XXII: Strokovno srečanje ravnateljic in ravnateljev vrtcev: Otrok v učnem okolju 21. stoletja*. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Uresničevanje ISSA pedagoških standardov v praksi (2006). Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Warden, D., Christie, D. (2001): *Spodbujanje socialnega vedenja*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.